

INNHold

FORORD	3
INNLEDNING TIL FELLESPENSUM FOR NTNU-EX.PHIL.	10
Kritisk tenking	11
Den filosofiske verktøykassen	12
Ex.phil. og bærekraft	14
Oversikt over innhold og tema	15
DEL 1 ARGUMENTASJONSTEORI	19
1.0 INTRODUKSJON TIL DEL 1	20
1.1 ARGUMENTASJON OG DEBATT	21
1.1.1 Offentlig debatt og debattarenaer	21
1.1.2 Hvorfor har vi offentlig debatt?	23
1.1.3 Saklighet og debattnormer	24
1.1.4 Personargumentasjon	26
1.1.5 Stråmannsargumentasjon	31
1.1.6 Logikk og retorikk	33
1.1.7 Riktighet og relevans	36
1.2 ARGUMENTASJONSANALYSE	39
1.2.1 Argumentasjonsstruktur	39
1.2.2 Standpunkt og standpunktargument	40
1.2.3 Indirekte argumenter	48
1.2.4 Argumentasjonsdiagrammer	52
1.2.5 Uavhengige argumenter og lenkede argumenter	54
1.2.6 Implisitte argumenter	60
1.2.7 Språkavklaring	62
1.3 ARGUMENTASJONSVURDERING	66
1.3.1 Tilbake til riktighet og relevans	66
1.3.2 Å vurdere om argumenter er riktige	69
1.3.3 Å vurdere om argumenter er relevante	75
1.3.4 Språk og argumentasjon	85
1.3.5 Kognitive bias	87

DEL 2 VITENSKAPSFILOSOFI	91
2.0 INTRODUKSJON TIL DEL 2	92
2.1 HVA ER VITENSKAP?	94
2.1.1 Hva er epistemologi?	95
2.1.2 Hva undersøker vitenskapen?	97
2.1.3 Vitenskap er vanskelig	99
2.2 HYPOTETISK-DEDUKTIV METODE	103
2.2.1 Stegene i hypotetisk-deduktiv metode	104
2.2.2 HD-skjemaet er en forenkling	108
2.3 DEMARKASJONSKRITERIUM OG FALSIFIKASJONISME	110
2.3.1 Å skille vitenskap fra pseudovitenskap	110
2.3.2 Trenger vitenskapen bekreftelse?	113
2.3.3 Vitenskapelig praksis og vitenskapelige fremskritt	115
2.3.4 Innvendinger mot falsifikasjonismen: Quine–Duhem-tesen	117
2.4 BEKREFTELSE	120
2.4.1 Bekreftelse og <i>overraskelse</i>	120
2.4.2 <i>Base rate</i> -problematikken	123
2.4.3 Bakgrunnskunnskap og ekspertise	125
2.4.4 Bekreftelse og sannsynlighetskalkylen	127
2.4.5 Aktørenes rolle?	128
2.4.6 Trenger vi et demarkasjonskriterium?	130
2.5 ER VITENSKAPEN VERDIFRI?	132
2.5.1 Epistemologiske og sosiale normer	132
2.5.2 Noen måter verdier påvirker vitenskapelig arbeid på	134
2.5.3 Situert kunnskap	138
2.5.4 Politisk kontroll og demokratisk debatt	140
2.5.5 Vitenskapelig objektivitet	141
2.6 VITENSKAPENS RAMMER: PARADIGMER OG FREMSKRITT	143
2.6.1 Paradigmer og normalvitenskap	144
2.6.2 Revolusjoner og utvikling	145
2.6.3 Sosiale prosesser og underdogmyten	147
2.6.4 Er observasjoner uavhengig av teori?	149
2.6.5 Realisme og relativisme	153
2.7 ENHET OG PLURALISME	159
2.7.1 Enhetsvitenskap og reduksjonisme	159
2.7.2 Enhetsvitenskap og metode	161

DEL 3 NATUR-, TEKNOLOGI- OG MENNESKESYN	163
3.0 INTRODUKSJON TIL DEL 3	164
3.1 NATUR OG NATURSYN	167
3.1.1 Mennesker og natur	167
3.1.2 Om naturen og målrettede prosesser: det teleologiske natursynet	168
3.1.3 Om naturen som mekanisme eller maskin; det mekanistiske natursynet	175
3.1.4 Utvikling av liv; evolusjonslære og biologi	179
3.1.5 Om fysisk virkelighet etter Newton og inn i vår tid; moderne fysikk	182
3.1.6 Avsluttende bemerkninger om natursyn	185
3.2 MENNESKESYN	187
3.2.0 Introduksjon	187
3.2.1 Substansdualisme: kropp og sinn er to forskjellige ting	188
3.2.2 Fysikalisme: sinnet som hjerne og datamaskin	189
3.2.3 Innvendinger mot fysikalismen	197
3.2.4 Kroppsliggjøring – en løsning på det vanskelige bevissthetsproblemet?	200
3.2.5 Avsluttende bemerkninger	204
3.3 TEKNOLOGI, MENNESKE, SAMFUNN	206
3.3.1 Introduksjon: Digitalisering – en samfunnsutfordring	206
3.3.2 Mennesket og teknologien	207
3.3.3 Teknologien i samfunnet	217
3.3.4 En spesiell teknologisk utfordring: kunstig intelligens	225
3.3.5 Avslutning: samfunnsansvar	229
DEL 4 ETIKK	231
4.0 INNLEDNING TIL DEL 4	232
4.0.1 Etikk i yrkesutøvelse og samfunnsdebatt	232
4.0.2 Etikk og bærekraft	233
4.0.3 Forskjellen mellom normative og deskriptive spørsmål om etikk	234
4.0.4 Metaetikk: Etske grunnlagsproblemer	235
4.0.5 Tre grupper av teorier om normativ etikk: Utilitarisme, pliktetikk og dydsetikk	235
4.1 ETISKE GRUNNLAGSPROBLEMER	236
4.1.1 Finnes det objektivt riktige svar på moralske spørsmål?	236
4.1.2 Skillet mellom er og bør: Kan vi avlede et normativt krav eller vurdering fra en beskrivelse av hvordan noe er?	238
4.1.3 Moralsk nihilisme: Moralen er en illusjon. Det finnes ikke noe rett og galt	241
4.1.4 Hva kan normative etiske teorier bidra med?	247

4.2	GENERELT OM NORMATIV ETIKK	249
4.3	UTILITARISME	251
4.3.1	Utilitarismens grunnprinsipp: maksimer gode konsekvenser	251
4.3.2	Beregning av hvor mye lykke en handling fører til	252
4.3.3	Alternative utilitaristiske syn på hva som har verdi	253
4.3.4	Hvordan bør vi fordele goder ifølge utilitarister?	255
4.3.5	Moralsk status: Hvem har vi plikt til å ta hensyn til?	256
4.3.6	Vurderingssituasjoner: Bør en handling som allerede er utført, roses eller klandres?	259
4.3.7	Innvendinger mot utilitarismen	260
4.4	PLIKTETISKE TEORIER	262
4.4.1	Hva kjennetegner pliktetiske teorier?	262
4.4.2	Etiske aspekter som ikke handler om konsekvenser	262
4.4.3	Kants pliktetikk og tradisjonen etter den	263
4.4.4	Sammenhengen mellom fornuft, frihet og moral i Kants etikk	263
4.4.5	Kants skille mellom kategoriske og hypotetiske imperativer	265
4.4.6	Universalitetsprinsippet: Gjør regelen du handler etter, til en allmenn lov	265
4.4.7	Humanitetsprinsippet: Aldri behandle noen bare som et middel	267
4.4.8	Det kategoriske imperativ i praksis	268
4.4.9	Pliktet som kan oppfylles på flere forskjellige måter	270
4.4.10	Pliktetikers syn på moralsk status	271
4.4.11	Styrker og svakheter ved den kantianske pliktetikken	273
4.5	DYDSETIKK	275
4.5.1	Hva er dydsetikk?	275
4.5.2	Kritikk av den moderne moralfilosofien	276
4.5.3	Hva er dyder?	278
4.5.4	Praktisk fornuft	279
4.5.5	Det gode liv	281
4.5.6	Hva slags veiledning kan dydsetikken gi oss?	282
4.5.7	Dydsetikk i praksis	283
DEL 5 POLITISK FILOSOFI		287
5.0	INNLEDNING TIL DEL 5	288
5.1	SKADEPRINSIPPET: ET FORSVAR FOR INDIVIDETS FRIHET	292
5.1.1	Hvorfor er frihet viktig?	294
5.1.2	Ytringsfrihet	295
5.1.3	Livsstillfrihet	296
5.1.4	Er skadeprinsippet et enkelt anvendelig prinsipp?	297
5.1.5	Hvilke handlinger skader bare den som handler?	300
5.1.6	Er hard paternalisme alltid galt?	300

Innhold

5.2	FRIHET SOM FØDSELSRETT	303
5.2.1	Hva er naturlige rettigheter?	304
5.2.2	Politisk frihet: Gjensidig uavhengighet	306
5.2.3	Likestilling	309
5.2.4	Statusbaserte kontra interessebaserte teorier om rettigheter: Ytringsfrihet og respekt for personer	312
5.2.5	Hva taler til fordel for naturlige rettigheter?	314
5.2.6	Innvendinger mot naturlige rettigheter	316
5.3	MENNESKET: DET POLITISKE DYRET	317
5.3.1	Intet menneske er en øy: Kritikk av politisk atomisme	318
5.3.2	Forskjellspolitikk: Anerkjennning og bevaring av kultur	321
5.3.3	To problemer med forskjellspolitikk	324
5.3.4	Kapabilitetstilnærmingen: Hva er livskvalitet?	326
5.3.5	Kapabiliteter og rettigheter	328
5.3.6	Tar kapabilitetstilnærmingen tilstrekkelig høyde for kulturelt og verdimessig mangfold?	330
5.3.7	Kapabilitetstilnærmingens begrensninger	331
5.4	DEMOKRATI OG EKSPERTSTYRE	332
5.4.1	Demokrati	333
5.4.2	Ekspertstyre	341
5.4.3	Ekspertene og folkestyret	344
	ORDFORKLARINGER	348
	BIDRAGSYTERE	354
	BIBLIOGRAFI	356
	STIKKORDREGISTER	375